

Топалова С. О.

*кандидат політичних наук, доцент,
Харківський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університет банківської справи», Україна;
e-mail: svitlanatopalova@gmail.com*

Швидка О. Б.

*кандидат наук із соціальних комунікацій,
Харківський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університет банківської справи», Україна;
e-mail: shvydkaia.elena@gmail.com*

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МІСІЇ УНІВЕРСИТЕТУ

Анотація. Соціальна відповідальність характеризується як реалізація ключових складових місії університету. Аналізуються основні підходи західних науковців до розуміння місії та соціальної відповідальності університету в сучасних умовах. Виділяються ті складові місії та відповідальності, які, на думку західних авторів, відповідають сучасному етапу глобалізації, зокрема й освітньої. Виділяється новітня складова місії університетів як певних гарантів сталого розвитку, що призводить до збільшення масштабу їхньої соціальної відповідальності до глобального. Окрема увага приділяється аналізу місії економічних закладів вищої освіти у їхній взаємодії з державою і бізнесом, у тому числі в забезпеченні інноваційного розвитку. Визначаються актуальні складові місії та соціальної відповідальності закладів вищої економічної освіти. Акцентується увага на відокремленому дослідженні у вітчизняному науковому середовищі місії та соціальної відповідальності університетів.

На основі інформації, розміщеної на офіційних сайтах, здійснюється змістовний аналіз та виділяються головні складові місії кількох провідних університетів світу з різних континентів. Показано, що модель університету та сформульована місія визначає етику й масштаби його соціальної відповідальності. Визначається загальне спрямування трансформації місії та соціальної відповідальності провідних університетів — від інститутів підготовки фахівців для ринку праці, освітніх і наукових центрів до провідників цінностей сучасної демократії, авторитетних посередників у врегулюванні цивілізованими шляхами конфліктів між бізнесом і суспільством, економікою й екологією, політикою і соціумом. Обґрунтовується доцільність вивчення та адаптації досвіду рейтингових світових університетів у сфері визначення й реалізації місії та соціальної відповідальності.

Ключові слова: університет, місія, соціальна відповідальність, стабільний розвиток.

Формул.: 0; рис.: 0; табл.: 0; бібл.: 10.

Topalova S.

*Ph. D. in Political Sciences,
Kharkiv Educational-Scientific Institute of SHEI «Banking University», Ukraine;
e-mail: svitlanatopalova@gmail.com*

Shvydka O.

*Ph. D. in Social Communication
Kharkiv Educational-Scientific Institute of SHEI «Banking University», Ukraine;
e-mail: shvydkaia.elena@gmail.com*

SOCIAL RESPONSIBILITY OF INSTITUTIONS OF HIGHER ECONOMIC EDUCATION IN THE CONTEXT OF THE UNIVERSITY MISSION REALIZATION

Abstract. In the article, social responsibility is characterized as the realization of key components of the university's mission. The basic approaches of Western scientists to understanding the mission and social responsibility of the University under current conditions are analyzed. There are those components of the mission and responsibility that, according to Western

authors, correspond to the current stage of globalization, including educational one. The novel component of the mission of universities as certain guarantors of sustainable development is put forward, which leads to an increase in their social responsibility to the global scope. Particular attention is paid to the analysis of the mission of institutions of higher economic education in their interaction with the state and business, and namely in respect of innovative development provision. Topical components of the mission and social responsibility of higher education institutions are identified. The emphasis is placed on a separate study in the domestic scientific environment of the mission and social responsibility of universities.

Based on the information provided on official sites, a meaningful analysis is carried out and the main components of the missions of several leading universities in the world from different continents are highlighted. It is shown that the model of the university and the formulated mission determine the ethics and scope of its social responsibility. The overall direction of the mission and social responsibility transformation of the leading universities — from institutes for training specialists for the labor market, educational and scientific centers — to the leaders of values of modern democracy, authoritative mediators in resolving civilized ways of conflict between business and society, economy and ecology, politics and economy is determined. The expediency of studying and adapting the experience of the rating universities in the sphere of defining and realizing the mission and social responsibility is substantiated.

Keywords: university, mission, social responsibility, sustainable development.

Formulas: 0; fig.: 0; tabl.: 0; bibl.: 10.

Топалова С. А.

*кандидат политических наук, доцент,
Харьковский образовательно-научный институт
ГВУЗ «Университет банковского дела», Украина;
e-mail: svitlanatopalova@gmail.com*

Швыдка Е. Б.

*кандидат наук по социальным коммуникациям,
Харьковский образовательно-научный институт
ГВУЗ «Университет банковского дела», Украина;
e-mail: shvydkaia.elena@gmail.com*

СОЦИАЛЬНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗАВЕДЕНИЙ ВЫСШЕГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В КОНТЕКСТЕ РЕАЛИЗАЦИИ МИССИИ УНИВЕРСИТЕТА

Аннотация. Дана характеристика основных подходов западных ученых к пониманию миссии и социальной ответственности университета в современных условиях. Осуществлен содержательный анализ и выделены главные составляющие миссий нескольких ведущих университетов мира с разных континентов. Показана взаимосвязь между миссией и социальной ответственностью университета. Определены актуальные составляющие миссии и социальной ответственности заведений высшего экономического образования. Обоснована целесообразность изучения и адаптации опыта рейтинговых мировых университетов в сфере определения и реализации миссии и социальной ответственности.

Ключевые слова: университет, миссия, социальная ответственность, стабильное развитие.

Формул: 0; рис.: 0; табл.: 0; библи.: 10.

Вступ. Проблема соціальної відповідальності як реалізації місії закладів вищої економічної освіти, з одного боку, все більше актуалізується, зокрема з огляду на фактичну відсутність у країні економічної еліти, здатної ефективно реагувати на сучасні виклики, а з другого — не знаходить системної наукової розробки, яка б стала необхідним підґрунтям для практичної реалізації ключових складових місії та солідарної соціальної відповідальності держави й університетів. Адже дійсна соціальна відповідальність може реалізуватись лише у

чіткому ланцюгу: соціально відповідальна держава розробляє стратегію розвитку на відповідний період, у рамках якої визначається місія головних соціальних інститутів, у першу чергу — освіти, формує / удосконалює нормативну базу для спрямування їхньої діяльності у визначеному напрямі, окреслює важливі для неї параметри відповідальності закладу освіти. А далі — справа вибору університету. Згідно з визначеною державною стратегією він обирає власну місію, яку здатен реалізувати за наявних ресурсів, коригує відповідно до цієї місії свою стратегію розвитку, яку потім відображає у відповідних освітніх програмах та у всіх сферах діяльності. Її результати за системою критеріїв оцінюють усі стейкхолдери.

Аналіз досліджень і постановка завдання. Місію університетів аналізують зарубіжні та вітчизняні науковці з багатьох позицій. Західні ідеологи реформ університетської освіти все більше акцентують увагу на ролі університетів у забезпеченні стійкого розвитку, відповідно, акцентують увагу на їхній глобальній соціальній відповідальності. Зокрема, Аткинсон Х. та Уейд Р. вказують на виклики, які стоять перед сучасним світом, визначають шляхи їх подолання через поєднання політики, освіти та навчання [1]. Бен-Перец М. акцентує увагу на цілісності освітньої політики як відповіді на глобальні зміни [2]. Гоф С. та Скотт В. аналізують передумови, можливості та загрози становлення університетської освіти як певного гаранта сталого розвитку [3]. Деякі автори розглядають перспективи подальшого розвитку університетів та трансформації їхніх місій у глобальному і національному контекстах, виходячи із сучасних суперечливих тенденцій світового розвитку. Так, Еммануель Ж.-Ф. аналізує тенденції глобалізації освіти і водночас вказує на необхідність першочергово враховувати конкретні національні стратегії та локальні перспективи [4].

Місія економічних закладів вищої освіти здебільшого розглядається у контексті забезпечення інноваційного розвитку, для чого вже не достатньо лише підготовки висококваліфікованих фахівців. Іцковіц Г. дає ґрунтовний аналіз трансформації місії сучасного університету в його взаємодії з державою і бізнесом. Спираючись на практику провідних американських університетів, акцентує увагу на необхідності зміни пріоритетів у напрямі посилення дослідницької діяльності та генерування інновацій, розширення участі університетів у формуванні нових бізнес-структур [5]. Кларк Б. обґрунтовує доцільність підприємницьких університетів, однак підприємницька складова місії не витісняє, а доповнює інші [6]. Аналізуючи місію університету, західні науковці неодмінно вказують на відповідальність за ефективну реалізацію визначеної місії як на головну складову соціальної відповідальності.

Вітчизняні науковці Бахрушин В., Рогожа, С. Курбатов С., Кремень В., Сбруєва А., Світленко С. досліджують проблеми місії університету в контексті історичного становлення її розуміння, аналізу складових — інтелектуальної, інноваційної, лідерської та інших тенденцій трансформації місії залежно від моделі університету. Основні напрями розвитку соціальної відповідальності університетів досліджують Грішнова О. і Бех С. [7]. Колот А. і Герасименко О. висвітлюють проблеми суспільного сприйняття соціальної відповідальності [8].

Аналіз змісту публікацій вітчизняних науковців з питань трансформації місії університету та соціальної відповідальності закладів вищої освіти вказує на відокремленість розгляду цих проблем. Тому **завдання дослідження** — поглиблення теоретичних розробок щодо соціальної відповідальності університетів у контексті реалізації їхньої місії, а також розроблення практичних рекомендацій щодо формування системи солідарної соціальної відповідальності держави та інститутів вищої економічної освіти через визначення і реалізацію місії університету.

Результати дослідження. Сучасні західні дослідники розглядають трансформацію місії університетів у контексті сценарію «великого транзиту» — прогресивних глобальних змін у напрямі стійкого розвитку цивілізації, що базується на «розширенні свідомості». При цьому сам вибір сценарію стійкого розвитку цивілізації передусім залежить від того, який

вектор розвитку оберуть університети [9]. Це може бути вибір між стратегіями лідерства у цивілізаційному розвитку чи його супутника. Відповідно до цих стратегій науковці обґрунтовують «інтелектуалістську» та «економістську» місії. Згідно з першою, університет інвестує в інтелектуальне та моральне середовище суспільства, працює на утвердження сучасних цінностей, необхідних для забезпечення стійкого розвитку, забезпечує гармонію професіоналізму і громадянськості, духовності і креативності. Таким чином, задає тенденції суспільного розвитку. Друга передбачає головним сенсом діяльності університету здатність готувати висококомпетентних і глобально конкурентних фахівців, орієнтувати їх на інновації. Відповідно, головні критерії ефективності університету — попит на його випускників на ринку праці та розмір їхніх зарплат.

У рамках цих концепцій оцінюється і соціальна відповідальність університетів: або ж вони відповідальні лише за якість та фахову продуктивність випускників, або ж сфера їхньої відповідальності є значно ширшою — аж до стану суспільства, міри його соціальної стабільності і прогресивного розвитку.

Інструментальний, вузькопрофесійний підхід до університетської освіти вже фактично вичерпав себе у західному науковому середовищі. Сьогодні все більше поширюється і набуває практичного значення стратегія підпорядкування завдань з підготовки фахівців загальносвітоглядним дидактичним / виховним цілям. Саме її обґрунтовують у своїх роботах згадані вище західні науковці. Вони вказують, що тільки вища освіта з посиленою громадянською складовою та громадянська просвітницька діяльність університетів здатні зрушити людство в бік усвідомлення цінностей стійкого розвитку [10]. Водночас вони відмічають, що сьогодні й студенти, й університети все ще перебувають під суворим пресингом вимог «тут-і-зараз», а уряди недооцінюють важливості стратегічних цілей.

Для стійкого розвитку суспільства необхідні стійкі університети — таку ідею обґрунтовують дослідники [3; 4; 9; 10]. Відповідно, місію стійкого університету розглядають на кількох рівнях — від підготовки галузевих еліт і міждисциплінарних досліджень, розроблення і впровадження інновацій, перетворення на центри публічних дискусій до кардинальної зміни освітніх та дослідницьких програм з метою формування покоління лідерів цивілізаційної трансформації. Це означає, що вони готові нести відповідальність не лише на локальному чи національному рівні, а й на глобальному. Таким чином, університетська освіта перестає бути «ринковою послугою», спрямованою на задоволення попиту на ринку праці. Вона покликана формувати широкий світоглядний горизонт і новий стиль мислення, новітні соціальні знання в активного громадянина світу XXI століття. Тож альма-матер має трансформуватись у своєрідний інтелектуальний хаб суспільного розвитку. Кожен університет обирає свою стратегію і модель для забезпечення власної стабільності і стійкості, відображає їх у своїй місії. Ця модель визначає етику й масштаби його соціальної відповідальності.

У місіях університетів із високим світовим рейтингом відображаються їхнє бачення власного внеску у забезпечення стабільності, передусім на національному і регіональному, а також на глобальному рівнях. Так, місія європейських університетів визначається в рамках стратегії «Сильні університети для сильної Європи». Як бачимо, домінує регіональний контекст. На них покладаються завдання щодо зростання інноваційного й економічного потенціалу країн, щодо зміцнення демократичної культури європейського суспільства. Тому університети — це не лише освітні і наукові центри, а й провідники цінностей європейської демократії, авторитетні і загально визнані посередники в урегулюванні цивілізованими шляхами конфліктів між бізнесом і суспільством, економікою й екологією, політикою і соціумом. Тому освітні програми, як один із засобів реалізації місії, включають необхідні складові: підготовчі дисципліни, що забезпечують потрібні для вивчення фахових дисциплін знання і формують фаховий спосіб мислення; фахові дисципліни, що забезпечують конкурентоздатність фахівців на ринку праці; гуманітарні дисципліни, які роблять людину «внутрішнім європейцем».

Здійснити змістовний аналіз місій провідних світових університетів дає можливість інформація, розміщена на їхніх офіційних сайтах. Один із найстаріших європейських університетів — Сорбонна — вбачає свою місію в тому, щоб мобілізувати всі сфери науки, медицини, інженерії, гуманітарні і соціальні науки, мистецтво, бізнес і менеджмент, аби створювати інформованих і залучених громадян, приносити користь суспільству.

Місія Гарвардського університету полягає в тому, щоб виховувати громадян і майбутніх лідерів для громадянського суспільства на прихильності перетворювальній силі гуманітарної та природничо-наукової освіти. Девіз Гарварду — Істина (Veritas — Latin for «truth»). Дрю Джилпін Фауст, визначаючи місію сучасного університету, акцентувала увагу на тому, що університети мають відповідати на ключові питання: ким ми хочемо бути сьогодні і стати завтра; куди прагне прийти людська цивілізація і як нам жити. Таким чином, на думку першої жінки-президента Гарвардського університету (2007—2018 рр.), місія університету не просто у вихованні активних і компетентних лідерів громадянського суспільства, а й у вихованні еліти, здатної стратегічно мислити в цивілізаційному масштабі. Як бачимо, увага акцентується вже на цивілізаційних масштабах місії і, відповідно, соціальної відповідальності. Тож усі освітні програми Гарварду, незалежно від конкретних спеціальностей, орієнтовані на формування не лише найглибших фахових, а й елітарних громадянських компетентностей національного й глобального рівнів. До речі, Гарвард закінчили вісім успішних президентів США.

Чиказький університет у маніфесті «Report on the University's Role in Political and Social Action» заявив, що його місія полягає у знаходженні, удосконаленні та поширенні знань, визначив свою унікальну роль у сприянні розвитку соціальних і політичних цінностей суспільства. Стенфордський університет визначив такі складові місії: надавати студентам кваліфікацію, потрібну для особистого успіху та безпосередньої користі у житті; сприяти суспільному розвитку і добробуту; навчати благ свободи, регульованих законом; виховувати любов і повагу до великих принципів урядування, що відображають невід'ємні права людини.

Наочні свідчення тісного взаємозв'язку місії, діяльності, її результатів та соціальної відповідальності дає аналіз змісту місії Токійського університету. Університет Токіо має на меті: 1) бути платформою світового класу для досліджень та освіти, сприяючи знанням людини у партнерстві з іншими провідними світовими університетами; 2) виховати світових лідерів із сильним почуттям суспільної відповідальності та новаторським духом, що володіють як глибокою спеціалізацією, так і широкими знаннями; 3) розширити межі людських знань у партнерстві з суспільством. Детально про те, як університет реалізує цю місію, можна знайти в Статуті Університету Токіо і Планах дій, що також розміщені на офіційному сайті. Масштаби і сфери соціальної відповідальності чітко визначаються на основі складових місії. Відповідно, Токійський університет перебуває на вершині японської освітньої піраміди. Тут найбільш суворий відбір студентів. Претенденти на високі державні посади мають бути його випускниками.

Як бачимо, у формулюванні місії тісно переплітаються її головні складові — новітні дослідження, забезпечення універсального знання і спеціалізації, виховання духу лідерства. Партнерство із суспільством та суспільна відповідальність — це те, на чому вибудовуються і чим пов'язуються між собою усі складові місії. У Статуті університету деталізуються складові місії. Освітні програми підпорядковані меті виховання не лише національної, а вже й світової еліти, потенційні представники якої мають бути експертами найвищої кваліфікації у відповідній галузі, носіями гуманітарних знань, національного духу й традицій, а також світових гуманістичних цінностей.

Економіка та інновації залишаються визначальним фактором розвитку суспільства та стабільності на усіх рівнях — від локального до глобального. Тож масштаби соціальної відповідальності закладів економічної освіти збільшуються, виходять далеко за межі підготовки кваліфікованих фахівців для ринку праці. Генрі Іцковіц дає ґрунтовний аналіз трансформації місії сучасного університету у його взаємодії з державою і бізнесом [5]. Три

інститути одночасно взаємодіють, утворюючи «потрійну спіраль». Університети розширюють сфери фундаментальних і прикладних досліджень, отримуючи від держави і бізнесу додаткові ресурси для цього. На їхній базі створюються нові дослідницькі центри, бізнес-інкубатори, що в сукупності із збільшенням припливу креативної молоді створює необхідні передумови для продукування інноваційних розробок. Таким чином, наука і бізнес витісняють державу із перших ролей у справі розвитку і впровадження інновацій. При цьому кожен інститут, зберігаючи свою головну місію — держава — гаранта соціального порядку, університети — накопичення, передавання і розвитку знань, бізнес — задоволення суспільних потреб у товарах і послугах, виявляються одночасно задіяними в інноваційному процесі і соціально відповідальними за його результати.

Головним мінусом цієї моделі, на думку деяких дослідників, стало неврахування низки суспільних інтересів, впливу різних соціальних спільнот і діяльності соціальних інститутів у сфері громадянського суспільства на інноваційний процес у різних підсистемах. Тому впродовж останнього десятиліття активно обґрунтовується модель, четвертим елементом якої стало суспільство. Синергія місій чотирьох інститутів не лише підвищує ефективність інноваційних процесів, а й зміцнює стабільність і розвиток по висхідній усій держави як цілісної системи.

Західні науковці — автори моделей, аналізують місію і соціальну відповідальність університетів, відштовхуючись від своїх реалій, у яких університети реалізують і оновлюють свою місію згідно з вимогами, передусім, економічного розвитку. Однак оновлення не усуває базових, суспільно значимих складових. До таких належить, передусім, підготовка та відтворення національної й галузевої еліти. Тож заклади економічної освіти реалізують місію підготовки галузевої еліти — фінансової, банківської. Відповідно, базова складова їхньої соціальної відповідальності стосується якості цієї потенційної еліти.

Недавня криза банківської системи в Україні, що супроводжувалась закриттям багатьох банків, колосальними витратами з державного бюджету, зокрема, на підтримку фонду гарантування вкладів, у зв'язку з націоналізацією «ПриватБанку» та ін., значними соціальними потрясіннями, і як наслідок — стрімким падінням довіри до банківської системи, чітко вказала на наявність великої «білої плями» у місії економічних університетів. В Україні відсутня фінансова, банківська еліта. Є висококваліфіковані фахівці, експерти. Є банківські союзи та інші об'єднання у фінансовій сфері. Однак фаховість — це лише один із критеріїв елітарності, важливий, але не достатній.

Головна роль фінансової еліти полягає у тому, щоб не лише на високому професійному рівні забезпечувати розвиток фінансових інститутів згідно з потребами суспільства, а й вчасно виявляти негативні тенденції в їхній діяльності, загрози для суспільства і сигналізувати державі та громадськості про ці загрози, відразу включатися у процес їх нейтралізації. Через діяльність інститутів громадянського суспільства, співпрацю із органами влади. Для цього майбутні фахівці мають отримати не лише високу професійну підготовку. Економічні університети повинні стати інститутами громадянського суспільства у відповідній сфері. Випускники мають бути не просто експертами у фінансовій, банківській сфері. Важлива складова елітарності — фахова та громадянська активність і відповідальність не лише за особисту діяльність, а за функціонування усєї системи. Тож і соціальна відповідальність закладів вищої економічної освіти прямо і безпосередньо реалізується через виконання елітарної складової місії.

Висновки. У формулюванні місій провідних університетів світу ми наочно бачимо поєднання усіх складових місії, що визначають модель сучасного університету, сфери та масштаби його соціальної відповідальності. У стратегіях розвитку конкретизуються цілі і завдання щодо реалізації місії при підготовці фахівців у певних галузях. Освітні програми включають конкретні засоби реалізації визначених цілей і завдань у формі набору навчальних дисциплін, результати яких чітко співвідносяться із цими цілями і завданнями як кроками до виконання місії. Таким чином поетапно, по висхідній реалізується соціальна відповідальність університету — від набуття студентами знань і компетенцій у рамках

конкретних дисциплін до сформованої моделі випускника як експерта у відповідній галузі, представника еліти, здатного не лише застосовувати набуті знання і здійснювати ефективне керівництво в галузі, забезпечувати її розвиток, але й створювати / відтворювати суспільне благо у формі цінностей і поведінкових установок, формальних і неформальних інститутів, що забезпечують стійкий розвиток різних сфер суспільства, передусім економічної.

Західні науковці сьогодні все більше обґрунтовують цивілізаційні складові місії і глобальні масштаби соціальної відповідальності. Нові складові місії та вектори соціальної відповідальності «накладаються» на традиційні, які не втрачають актуальності, зокрема фахову, елітарну, лідерську, громадянську. В Україні маємо іншу ситуацію, яка вказує на першочерговість визначення місії університетів у розрізі зміцнення державності, забезпечення стабільності на національному рівні та формування для цього національної й галузевих еліт. Однак досі не сформульована стратегія розвитку держави. Відповідно, не визначена роль університетів у забезпеченні інноваційного розвитку, економічного прориву, демократизації суспільства, тобто у реалізації кожного стратегічного напрямку. І це при тому, що наразі маємо низку затверджених Міністерством освіти й науки України стандартів вищої освіти, хоча зрозуміло, що вони повинні були б базуватись на документах, зазначених вище. Це вказує на необхідність синергії держави й університетів і в розробленні стратегії розвитку держави, і у визначенні на державному рівні базової місії університетів у сучасних умовах та її конкретизації закладами освіти з урахуванням загальних державних стратегічних цілей і власної специфіки.

На сучасному етапі підготовка і відтворення фінансової еліти має стати головною складовою місії економічних університетів. Щодо компетенцій майбутніх фахівців, а також розвитку та рівня соціальної відповідальності закладу економічної освіти, першочергового значення набувають фахово-експертні та громадянські якості потенційної галузевої еліти. Отже, елітарна частина місії може бути такою: освіта й наукові дослідження європейського рівня; формування і відтворення соціального капіталу й економічної еліти (економічна еліта — це «екстракт соціального капіталу» в економічній сфері); суспільна послуга як сприяння розвитку соціального капіталу суспільства — компетентних і активних громадян, грамотних фінансово й економічно. Відповідно, ключовими індикаторами соціальної відповідальності вищого закладу економічної освіти мають бути не лише наявність цих складових місії, а й якісні показники їх реалізації.

Вивчення досвіду провідних світових університетів у визначенні і забезпеченні реалізації місії та соціальної відповідальності дає можливості для його ефективної адаптації.

Література

1. Atkinson H. The Challenge of Sustainability. Linking Politics, Education and Learning / H. Atkinson, R. Wade. — Bristol : Policy Press, 2015.
2. Ben-Peretz M. Policy-Making in Education. A Holistic Approach in Response to Global Changes / M. Ben-Peretz. — Lanham, Maryland : Rowman & Littlefield Education, 2009.
3. Gough S. Higher Education and Sustainable Development. Paradox and Possibility / S. Gough, W. Scott. — London — New York : Routledge, 2007.
4. Emmanuel J.-F. Building Global Education with a Local Perspective. An Introduction to Glocal Higher Education / J.-F. Emmanuel. — New York : Palgrave-Macmillan, 2015.
5. Ицковиц Г. Тройная спираль. Университеты — предприятия — государство. Инновации в действии / Г. Ицковиц ; пер. с англ. под ред. А. Ф. Уварова. — Томск : Изд-во Томск. гос. ун-та систем упр. и радиозлектроники, 2010. — 238 с.
6. Кларк Б. Р. Создание предпринимательских университетов: организационные направления трансформации / Б. Р. Кларк ; пер. с англ. А. Смирнова. — Москва : Изд. дом Гос. ун-та — Высшей школы экономики, 2011. — 240 с.
7. Грішнова О. Соціальна відповідальність університетів України: порівняльний аналіз та основні напрями розвитку / О. Грішнова, С. Бех // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. — 2014. — № 5 (158). — С. 11—18.
8. Колот А. М. Соціалізація відносин у сфері праці в контексті стійкого розвитку : монографія / А. М. Колот, О. А. Грішнова, О. О. Герасименко та ін. ; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Колота. — Київ : КНЕУ, 2010. — 348 с.
9. Sterling S. The Sustainable University. Progress and Prospects / S. Sterling, L. Maxey, L. Heather. — London — New York : Routledge, 2013.
10. M'Gonigale M. Planet U: Sustaining the World, Reinventing the University / M. M'Gonigale, J. Starke. — Gabriola Island : New Society Publishers, 2006.

Статтю рекомендовано до друку 22.05.2020

© Топалова С. О., Швидка О. Б.

References

1. Atkinson, H., & Wade, R. (2015). *The challenge of sustainability: Linking politics, education and learning*. Bristol: Policy Press.
2. Ben-Peretz, M. (2009). *Policy-making in education. A holistic approach in response to global changes*. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield Education.
3. Gough, S., & Scott, W. (2007). *Higher education and sustainable development. Paradox and Possibility*. London — New York: Routledge.
4. Emmanuel, J.-F. (2015). *Building global education with a local perspective. An Introduction to glocal higher education*. New York: Palgrave-Macmillan.
5. Ickovic, G. (2010). Trojnaya spiral'. *Universitety — predpriyatiya — gosudarstvo. Innovacii v dejstvii [Triple helix. Universities — enterprises — state. Innovations in action]* (A. Uvarov, Trans.). Tomsk: Izd-vo Tomsk, gos. un-ta sistem upr. i radioelektroniki [in Russian].
6. Klark, B. (2011). *Sozdanie predprinimatel'skih universitetov: organizacionnye napravleniya transformacii [Creation of entrepreneurial universities: organizational directions of transformation]*. (A. Smirnov, Trans.). Moscow: Izd. dom Gos. un-ta — Vyshej shkoly ekonomiki [in Russian].
7. Hrishnova, O., & Bekh, S. (2014). Sotsialna vidpovidalnist universytetiv Ukrainy: porivnialnyi analiz ta osnovni napriamy rozvytku [Social responsibility of universities in Ukraine: a comparative analysis and main development directions]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika — Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economy*, 5 (158), 11—18 [in Ukrainian].
8. Kolot, A. M., Hrishnova, O. O., & Herasimenko, O. O. (2010). *Cotsializatsiia vidnosyn u sferi pratsi v konteksti stiikoho rozvytku [Socialization of relations in the sphere of labor in the context of sustainable development]*. A. M. Kolot (Ed.). Kiev: KNEU.
9. Sterling, S., Maxey, L., & Heather, L. (2013). *The Sustainable University. Progress and Prospects*. London — New York: Routledge.
10. M'Gonigale, M., & Starke, J. (2006). *Planet U: Sustaining the world, reinventing the University*. Gabriola Island: New Society Publishers.

The article is recommended for printing 22.05.2020

© Topalova S., Shvydka O..